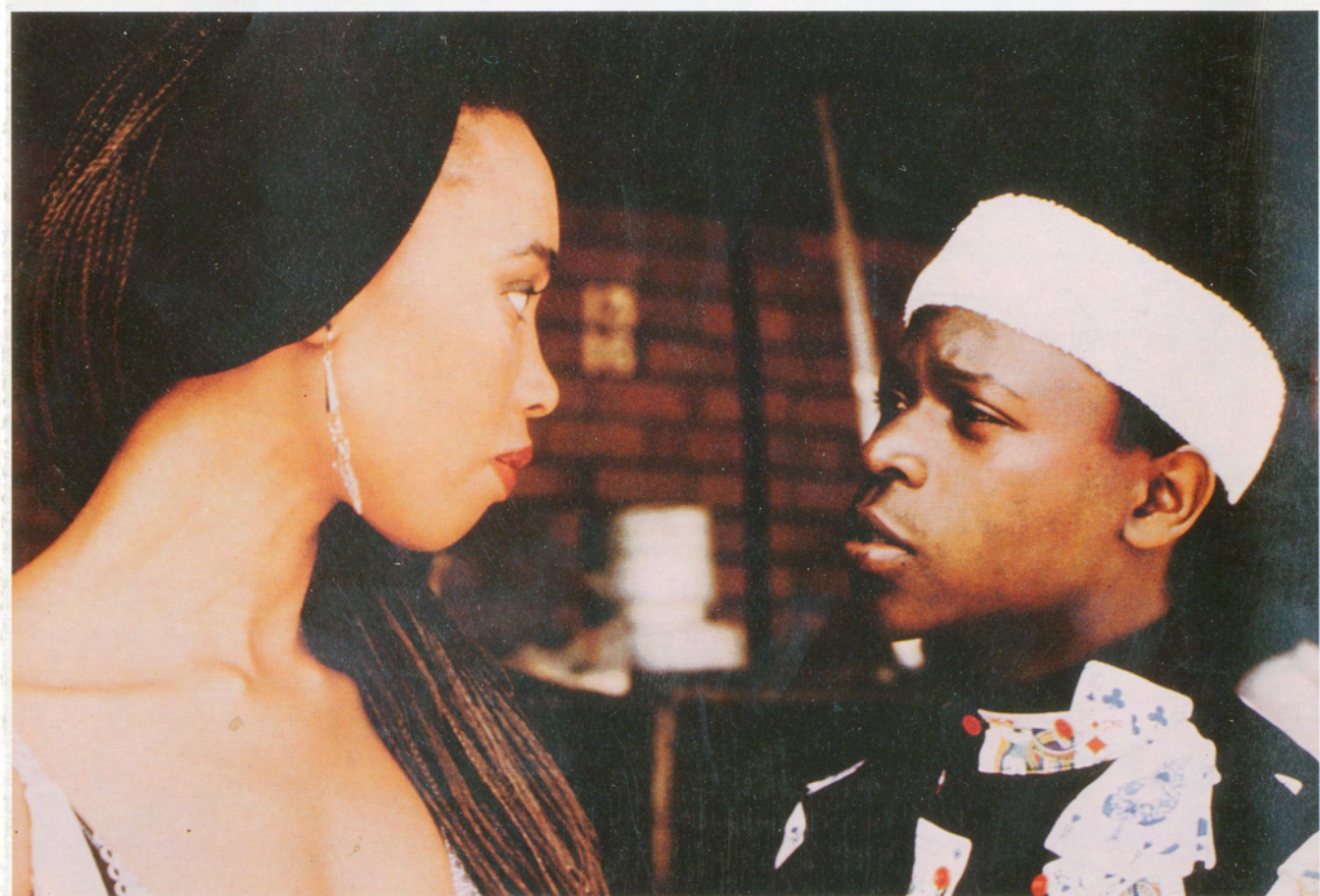

Jit

En film af
Michael Raeburn

Kort om filmen

Ordet JIT er en generel betegnelse for moderne zimbabweansk musik. Det er en sammensmeltning af to ord på Shonadialekten: "Jiti" som betyder at danse i ring, og "Jikiti" som betyder at hoppe i vejret og derefter lande med et bump.

Filmen er, som titlen antyder, fuld af dans og musik. Den bobler af livslyst og gåpåmod. Og så er den noget så sjældent som den første helt zimbabweanske spillefilm.

UK er filmens hovedperson. Han bliver kaldt UK (United Kingdom) fordi hans venner tror han vil nå langt i livet. Og det tror man såmænd også, når man har set filmen. Han er virkelig en handlekraftig ung mand, og han lader sig ikke slå ud af noget som helst. Ikke engang af sin omvandrende dårlige samvittighed, personificeret ved forfaderånden Yukwa, som altid dukker op med en løftet pegefinger, samtidig med, at hun kræver mere øl.

Han har boet et års tid i storbyen hos sin onkel, der er en berømt musiker og sanger. Da UK forelsker sig i den kønne Sofi, begynder handlingen at tage fart.

Han skyer ingen midler for at blive gift med Sofi. Og der viser sig mange forhindringer på hans vej mod at vinde den skønne. Der er en rival, der er en forfaderånd, som er fulgt med ham hjemmefra og der er Sofis beregnende far, som hele tiden sætter brudeprisen op.

Det er en del af filmens afrikanske charme, at UK lever i en storby, går i smart tøj, har fuld fart på hele tiden, kort sagt er en supermoderne storbydreng, og samtidig lever han med disse elementer fra den gamle landsbykultur: forfaderånden Yukwa og brudeprisen. Hans kommende svigerfader vil hverken eje eller have de geder, som UK først tilbyder ham som brudepris, sådan som man plejer hjemme i landsbyen. De vil svine på gulvtæppet i hans fine byhus. Næh, han vil have grammofon og køleskab og deslige. Så UK må arbejde hårdt for at tjene penge til de dyre sager. Han går ufortrødent i gang.

Omkring denne proces er filmen bygget op. Med en masse dejlig musik undervejs. Og en Sofi, der efterhånden får øjnene op for denne stædige, snar-rådige, men lidt klodsede tilbeder.

Landet Zimbabwe

Zimbabwe var engelsk koloni fra slutningen af forrige århundrede og frem til 1980. Cecil Rhodes var en engelsk forretningsmand og politiker, der efter at have tjent en formue i Sydafrika, kastede sig over det nordlige område. Det kom først til at hedde Syd-Rhodesia og senere Rhodesia. Da flere og flere kolonier i Afrika blev selvstændige i 1960'erne, forsøgte den engelske regering at få det hvide styre i Rhodesia med til en fredelig aftale om selvstændighed. Det ville den lille hvide, privilegerede minoritet ikke være med til. I 1965 erklærede lederen af regeringen, Ian Smith, Rhodesia for en selvstændig stat under hvidt mindretalsstyre. Det blev fordømt over hele verden og man påbegyndte handelsblokader. Men Sydafrika samarbejdede med Ian Smiths regering, og landet fik varer ind via den sydlige nabo.

Befrielsesbevægelserne ZANU og ZAPU opstod. Men det hvide ulovlige mindretalsstyre varede alligevel frem til 1980, hvor Ian Smith blev tvunget til at gå af, og der blev udskrevet almindelige valg. I mellemtiden havde der været en blodig befrielseskamp i landet.

I 1980 vandt ZANU valget stort og Robert Mugabe blev den første sorte premierminister.

I dag er der ca. 10 millioner indbyggere i Zimbabwe heraf et par hundrede tusinde europæere. Lige efter ZANUs valgsejr, var der mange hvide der flyttede/flygtede, men mange er vendt tilbage.

ZIMBABWE er navnet på et stort ruinkompleks, som er flere tusinde år gammelt, og stammer fra det gamle Shona-rige. Der var statsdannelse i området baseret på de rige mineralfund allerede dengang, og der blev eksporteret bl.a. guld til landene langs Det Indiske Ocean. Under det hvide ulovlige mindretalsstyre, var det almindeligt blandt hvide, at påstå, at en sådan kompleks og højtudviklet kultur, som Zimbabwe-ruinerne vidnede om, umuligt kunne have været frembragt af de indfødte afrikanere, men måtte være anlagt af udefrakommende. Det hvide mindretal, så helst afrikanerne fremstillet som simple og primitive mennesker uden nogen historisk eller kulturel udvikling.

Den sorte befolkning er delt på to hovedgrupper. Shonaerne udgør ca. 80% og Ndebeleerne ca. 18%.

Zimbabwe har, som mange andre afrikanske lande, store problemer at overvinde. Sydafrikas

forsøg på at destabilisere hele den sydlige region, koster Zimbabwe store summer til militær og flygtninge fra de andre berørte lande. Korruption og mangel på uddannelse og arbejde findes også i Zimbabwe. Det er et stort og vanskeligt projekt, at omfordele jorden fra de få hvide jordejere til de afrikanske småbønder. Der er mange vanskeligheder for en så ny stat. F.eks. at få opbygget et ordentligt skole- og sundhedssystem for de mange millioner sorte, som blev undertrykt af det hvide styre, er en lang og kompliceret proces.

Men alligevel er der håb og livsglæde i landet. Dorris Lessing, som rejste fra Rhodesia i 1949, og siden har skrevet mange verdenskendte bøger om racekonflikten i landet, har lige udgivet en bog om Zimbabwe, som hun kalder "African Laughter". Hun har rejst i landet 4 gange siden selvstændigheden, og når hun kalder sin bog Afrikansk latter, må det være det hovedindtryk hun har fået med sig fra sine rejser i Zimbabwe.

Det er også det indtryk man får af filmen, at der er plads til latter og livsglæde.

Musikken

Michael Raeburn siger selv at musikken uden tvivl er filmens drivkraft. Han ønskede en blanding af det engelske sprog og afrikansk dialekt i sangteksterne for at gøre filmen mere international.

Oliver Mtukudzi er en kendt sanger og musiker i Zimbabwe. I filmen spiller han sig selv som UK's onkel. Musikken på den plade, som UK i filmen bliver sendt hen til pladeselskabet for at hente, kunne høres ved flere koncerter rundt om i Danmark, hvor Oliver

Mtukudzi og hans gruppe spillede under "Images of Africa" sommeren 1993. I filmen er onkel Oliver ret sur, da UK kommer hjem med prøveeksemplarene. For det første er han utilfreds med farven på pladeomslaget, og desuden har UK fået stjålet et af de 6 eksemplarer på vejen hjem fra byen.

Men der er sket noget meget vigtigere den dag. UK har forelsket sig i den søde receptionist, Sofi, hos "Prime Records", pladeselskab. Ønsker De den lokale eller internationale afdeling? spørger hun i telefonen, og råber så ud i lokalet i sin megafon. Allerede her starter musik siden af filmen. Der er masser af afrikansk rytmisk musik. Der er musik af hele 18 musikere og grupper. En stor del af filmen foregår på en bestemt restaurant, hvor nogle af disse grupper ses på scenen, under vekslende begivenheder, hvor UK's forelskelse i Sofi er hovedtemaet.

I sin idebeskrivelse siger instruktøren, at han, udover Oliver Mtukudzi, valgte andre grupper som Lovemore Majaivana for deres inciterende Zulu-rytmer og sex-appeal.

Brudeprisen (lobola) er en Phillips radiogramfon i mukwa træ, og da UK endelig har fået sparet sammen til den, er den første plade Sofi's far lægger på, Oliver's nye. Sofi's far er nemlig en fan af Oliver, ligesom taxichaufføren også er det. Alle kender UK's onkel.

UK's opfindsomhed på arbejdsområdet

Efter at have boet et års tid hos onkel Oliver og hans familie, uden at finde noget rigtigt arbejde, kan det nok være, der kommer gang i den, efter at han har forelsket sig i Sofi.

Han prøver alt. Men forfædrenes ånd, Yukwa, viser sig på de mest uheldige tidspunkter, og laver alskens ulykker for ham, fordi hun ikke vil have, at han gifter sig med Sofi. Han skal sende penge hjem til sin gamle far på landet, og sørge for rigelig øl til hende, istedet for at styrte rundt og tjene penge til en brudepris.

Sommetider er det også UK's egen skyld, når han bliver fyret. Som når han cykler rundt med brød i det fine forstads kvarter, og har så travlt, at brødet ender i hovedet på folk, i svømmepølen eller i gabet på en hund. Han har ellers været dygtig til at overtale bagermesteren til at give ham jobbet for tænke

alle de penge bageren kan spare i parkeringsbøder ved at have et cykelbud.

I bilværkstedet går det også galt. UK skifter udstødningsrør. Han har løjet og sagt at han har kørekort. Ejeren af værkstedet står i baggrunden og råber konstant i en mikrofon om, hvordan mekanikerne skal gebærde sig, indimellem kommer han med ildnende opråb om at sætte farten op. Da UK skal køre en bil på plads ligger Yukwa pludselig på køleren og skriger, og UK kører ind i væggen. Yukwa dukker altid uventet op, og det er kun UK der kan se hende.

Han sælger blomster til folk i bilkøerne. Han køber en gul motorcykel med sidevogn, og kører taxakørsel med den. Han kan få klemt 6 passagerer op på motorcyklen. Da han møder Sofi jager han alle passagererne af, og får hende med i den gule sidevogn på en tur til et vandland.

Han starter et cyklende rengøringsfirma "Mobil tæpperensning - nyeste UK teknik". Det slutter brat, da han river gardinerne ned, hos en fin hvid dame. Han sælger ting på markedet "Big value - small prices" - akkurat som brudeprisen, som han siger til Sofi.

Han er verdens hurtigste mand på golfbanen, hvor han samler vildskudte bolde op. Her har han fundet fidusen. Han er begyndt at give den øglade forfaderånd Yukwa, ren gin på ølflasker, og han har altid en taske fyldt med flasker med sig. Så Yukwa ligger i udkanten af golfbanen og bøvser lykosaligt.

Yukwa - en forfaderånd

I mange afrikanske stammer har man en forfaderånd. I denne film optræder den som en gammel kone, der er glad for øl. De døde lever videre som ånder, der skal respekteres og lyttes til. I dette tilfælde er Yukwa fulgt med UK til storbyen for at våge over hans moralske adfærd, og for at sørge for at han ikke glemmer sine rødder. Hun vil hele tiden have, at han skal sende penge hjem til familien i landsbyen. Til sidst laver de en aftale. Han skal sende penge hjem jævnligt, hvis hun lader ham arbejde i fred. Hun siger 500 dollars. UK siger 200. De mødes ved 375 dollars. Hun får sit drikkeoffer, Castle øl, som hun elsker. Yukwa siger, at det bliver over hendes lig at UK får Sofi. "Du har jo allerede været død i 30 år", siger UK.

Yukwa vil have ham hjem til landsbyen, for at dyrke jorden. Storbylivet er den rene fordærv, mener hun.

Da UK til sidst vinder Sofi's hjerte, får han arbejde i markedsføringsafdelingen (på et bryggeri). "Er det landbrugsarbejde"? spørger Yukwa, som nu er gået over til champagne.

Filmen er fyldt med den slags grinagtige indfald. Men der skal en indfødt afrikaner til, for at gøre grin med en forfaderånd, som er en rod-fæstet del af især shona-kulturen i Zimbabwe, på den sjove og indlevende måde, som Michael

Raeburn gør det. I denne film er forfaderånden UK's dårlige samvittighed og den der holder moralprædikener for ham.

Frihedsbevægelsen og forfaderånder i Zimbabwe

Hvor vigtig og integreret en del af kulturen forfaderånder er, får man et indtryk af, ved beskrivelsen af, hvordan oprørsbevægelsen mod det hvide mindretalsstyre, brugte forfaderånder til at styrke deres tilknytning til landbefolkningen under kampen for selvstændighed.

En forfaderånd taler til sin slægt igennem et medie. Under befrielseskrigen, var det ofte strategisk vigtigt placerede høvdinge, der var tale-rør for ånder, som gav råd og vejledning til den lokale befolkning, om at støtte oprørsbevægelsens kamp mod den hvide hær.

Til undervisningsbrug i de ældste folkeskoleklasser, gymnasier og på HF-kurser

Filmen er velegnet til undervisningsbrug om Zimbabwe, som et eksempel på et afrikansk lands selvstændighed, efter mange års kolonistyre og undertrykkelse.

Den viser en side af et afrikansk land, som vi aldrig ser i de europæiske medier. Livsglæden, latteren og gåpåmodet hos en storbydreng i et afrikansk land i 1990'erne. Vi kender det sultende, gældstyngede og underudviklede Afrika fra de daglige TV-nyheder, men vi kender ikke meget til de sider af livet som vises i Jit.

Litteraturforslag

Arbejdsmaterialer til filmen udgives i foråret '94 af forlaget Kaleidoscope.

Andersen, Vibeke og Maaløe, Erik: Zimbabwe, frihed til hvad? (Mellempopulært Samvirke 1981)

Hartmann, Henrik: Zimbabwe. (Munksgaard 1987)

Smith, Hans: Sydafrikas baggård. (Munksgaard 1986)

Smith, Chris: Konflikt i det sydlige Afrika (Fakta Bogfabrikken 1992)

Lessing, Doris: Græsset synger (Gyldendal 1976)

Jit

Zimbabwe 1990

Originaltitel: Jit

Instruktør: Michael Raeburn

Manuskript: Michael Raeburn

Foto: Joao (Funcho) Costa

Lyd: Esko Metsola

Klip: Justin Krish

Musik:

Oliver Mtukudzi

Tobias Areketa, Robson Banda

Bundu Boys, Four Brothers

Comrade Chinx, John Chibadura

Southern Freeway, Ilanga

Safirio Midzakitire, Lovemore Majaivana

Zexie Manatsa, Mandebvu

Susan Mapfumo, Thomas Mapfumo

Paul Mativire, Runn Family

Solomon Skuza

Medvirkende:

Dominic Makuvachuma

Sibongile Nene

Farai Sevenzo

Winnie Ndemera

Oliver Mtukudzi

Lawrence Simbarashe

Producent:

Rory Kilalea

Film Africa/Mukuvisi Film Production

Censur: Frarådes u. 7. år

Oversættelse: Børge Nielsen

PR: Palle Vedel

Lærermateriale tekst: Rita Agesen

Lærermateriale layout: Christina Weise

Udgivet af: Statens Film Central

Import: SPOR Film Import

Biografdistribution: Husets Biograf

Med støtte fra:

Danida og Det Danske Filminstitut

Videodistribution:

Statens Filmcentral

København: 3315 8343

Århus: 8613 2800

SFC